

3. Грошово-кредитна статистика. *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення 09.09.2024).

4. Статистика зовнішнього сектору. *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення 10.09.2024).

ДІАЛОГІЧНІСТЬ АКТОРІВ ПУБЛІЧНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ПОКАЗНИК ДЕМОКРАТИЧНОСТІ СИСТЕМИ. УКРАЇНСЬКИЙ КЕЙС В УМОВАХ ВІЙНИ

Чальцева О. М.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)

e-mail: o.chaltseva@djnnu.edu.ua

У будь-якій політичній системі актори публічної політики комунікують, ведуть переговори, кооперуються, координують свої дії, конфліктують, конкурують, лобюють свої інтереси тощо, тобто здійснюють різні типи діалогічної взаємодії у сфері публічної політики. Діалогічність є основою узгодження інтересів між політичними акторами, без якого неможлива дискурсивна демократія. Тільки відкрита дискусія дає змогу артикулювати інтереси, визначати орієнтації та ідентичності всіх учасників взаємодії й легітимізувати владу. Діалог завжди багато-плановий: він є обміном когнітивними комплексами (інформація, знання про щось); оціночними компонентами (думки, судження); конативними (бажання, прагнення, цілепокладання, вольові інтенції) і прагматичними міркуваннями (способи дії, методи й ресурси для вирішення загальної проблеми); прогностичними припущеннями [1].

Діалогічність взаємодії між суспільством і державою в публічній сфері в політичній науці розглядають крізь призму концепту «соціального діалогу», який, на думку українського політолога В. Давіденка, «є найдосконалішою формою дискусії довкола інтересів суспільства, у якій на партнерській основі рівноправно беруть участь різні сторони – учасники діалогу, причому жодна зі сторін не домінує з огляду на власний статус або інтерес, а в аспекті права не має переваг, при цьому право сильнішого не береться до уваги, а розбіжність точок зору нівелюється в результаті взаємоприйнятних поступок» [2, с. 28]. Беручи до уваги це визначення, можна стверджувати, що соціальний діалог як більш широка категорія включає в себе різні види діалогів, зокрема й публічний діалог.

Функцією публічного діалогу є функція легітимації політичної влади [3]. Зацікавленість влади в діалозі із суспільством властива всім системам, але методи здійснення цієї функції мають принципові відмінності. У деліберативних демократіях діалогічність забезпечується через відкриту дискусію та доступність усіх акторів до каналів взаємодії. За допомогою публічного інституціонального діалогу у вигляді перманентної деліберації, тобто громадських дискусій, дебатів, обговорень, нарад, слухань, «круглих столів» формується громадська думка і створю-

ються умови легітимації влади. У недемократичних системах, навпаки, ми можемо спостерігати переважно імітацію діалогу або взагалі його повну відсутність. У цьому випадку влада для підтримки своєї легітимності створює фальшиву картину публічності, яка через комунікаційні канали презентується в суспільстві як реальна.

Україна, модернізуючи з 2016 р. управлінські практики, згідно з концепціями New Public Management і Good Governance, поступово здійснює перехід від «монологічної» вертикальної моделі управління і комунікації в політичній системі до «діалогічної». Цей процес проходить із помітними труднощами і проблемами в національному контексті, що виражаються в повільному і не у всіх сферах ефективному проведенні політико-адміністративних реформ у державі та непослідовною інституціоналізацією публічних акторів і форм взаємодії між ними.

Інституціональне реформування передбачає реалізацію важливого принципу горизонтальної інтеграції для забезпечення стійкості суспільного розвитку, публічного діалогу та запобігання конфліктності в системі. Горизонтальна інтеграція передбачає, що перетворення інститутів соціально-політичної сфери відбувається не ізольовано від публічної сфери та соціально політичних акторів, а навпаки, в тісному просуванні інтересів і очікувань основних агентів публічного поля в політичному просторі, зацікавлених в ефективному функціонуванні цих інститутів [4].

З початком повномасштабної війни в Україні і прийнятими у зв'язку із цим відповідними законами діалогічність між суб'єктами публічного процесу об'єктивно була обмежена. Статтею 3 Указу Президента було визначено, що у зв'язку зі введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму цього стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [5].

Насамперед це торкнулось обмеження прав громадян на публічну інформацію та взаємодію з органами публічної влади. Правовий режим воєнного стану дає змогу тимчасово обмежувати доступ до деяких видів інформації з метою захисту територіальної цілісності та державного суверенітету. Однак треба зауважити, що влада зловживає цим правом. Державні інституції приховали частину публічної інформації, закрили держреєстри та призупинили інформування про свою діяльність. Це обмежило громадськість у функції публічного контролю за діями влади, негативно вплинуло на можливість зворотного зв'язку між владою і суспільством, створило умови для розвитку корупції в державі.

Водночас в умовах зростання міжнародної допомоги Україні – як військової, так і на відбудову – посилення прозорості та підзвітності влади стає ще більш актуальним завданням.

Громадські об'єднання України запропонували 12 ініціатив щодо відновлення діалогу між владою і суспільством. Так, наприклад, одна із ініціатив української громадськості – це проєкт «Доступ до публічної інформації під час війни», який реалізує платформа «Прав людини» у співпраці з фондом «Відродження». Проєкт спрямований на збільшення кількості публічної інформації у відкритому доступі, посилення прозорості та відкритості української влади, а також підвищення професійного рівня розпорядників інформації в умовах війни.

Ще одним прикладом громадської ініціативи задля налагодження ефективного діалогу між публічними акторами є організація «Інтерньюз-Україна», яка за підтримки Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, програми USAID RADA на парламентсько-муніципальному Форумі «Діалог на користь розвитку громад в умовах воєнного стану», який відбувся 31 березня 2023 року у Луцьку, запропонувала розглянути шляхи вирішення цієї проблеми в Україні. Так, на Форумі було вироблено такі рекомендації: налагодити ефективну комунікацію громад із парламентом та народними депутатами України; обговорити проблеми громад в економічній та гуманітарній сферах в умовах воєнного стану та шляхи їх вирішення; представити діяльність парламенту та виконавчої влади з розв'язання питань в економічній та гуманітарній сфері в умовах воєнного стану; ознайомитися з практиками місцевого економічного та гуманітарного розвитку в умовах воєнного стану; налагодити партнерські зв'язки з депутатами та представниками громад з інших регіонів; представити діяльність проєктів і програм на підтримку громад в умовах воєнного стану.

Отже, вирішення цієї проблеми зі збереженням належного рівня безпеки в умовах воєнного стану можливе через посилення співпраці з громадським сектором, зокрема з різнопрофільними громадськими об'єднаннями [6]. Також важливо створити реальні умови для широкого використання інструментів діалогу на місцевому та загальнодержавному рівнях у форматі електронної демократії, що надасть нам можливість не переривати реформування державно-адміністративної системи і рухатись у напрямі створення реальної деліберативної демократії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Чальцева О. М. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика: монографія. Вінниця, 2017. 336 с.
2. Давіденко В. В. Соціальний діалог в контексті взаємодії громадянського суспільства і держави: автореф. дис. ... д-ра політ. наук. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2008. 35 с.
3. Benhabib S. Models of Public Space: Hanna Arendt, the Liberal Tradition, and Jurgen Habermas / C. J. Calhoun. Habermas and the Public Space. Cambridge, Mass: MIT Press, 1992. P. 73–98.

4. Закон України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

5. Рижук Ю. М. Громадська участь в умовах воєнного стану в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. URL: DOI: 10.54929/2786-5746-2023-7-01-12.

6. Сайт Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/preview/anonsy_podij/234695.html

ВИСВІТЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В МЕДІА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Чорнодон М. І.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)

e-mail: m.chornodon@donnu.edu.ua

Сучасні медіа – це один із потужних інструментів впливу на формування людини. Саме вони закладають певні установки. Аналіз гендерних ролей дасть змогу глибше зрозуміти концепти «жінка» та «чоловік». У ХХІ сторіччі поширюється рівноправ'я, що не скажеш про суспільство кількох років тому, де жінці відводили лише роль матері та господині. На той момент ще не існувало телебачення, інтернету, навіть друкована періодика не набувала шаленої популярності, що уже казати про рекламу. Сьогодні відголоски минулого щодо гендерної нерівності та стереотипних ролей наздогнали нас.

Дослідження показують: із початком повномасштабного вторгнення картина гендерної стереотипності в українських медіа значно змінилася. Ситуація загалом стала гіршою, зокрема тому, що під час війни люди менше стали звертати увагу на гендерні питання, хоча вони пронизують усі сфери нашого суспільства. Актуальність статті полягає в тому, що зміна гендерних ролей та стереотипів відбувається в умовах повномасштабної війни значною мірою.

Проблеми гендерних стереотипів набувають актуальності у світовому та українському медіапросторі. Потрібно надавати розголосу і викорінювати стереотипність із медіа та нашого життя. Важливо, щоб висвітлення гендерних аспектів було в пріоритеті. Окрім медіа, потрібно повноцінно висвітлювати ролі жінок та чоловіків у блогах. Існують численні приклади некоректного висвітлення гендерних питань на тлі ініціатив, спрямованих на вироблення етичних норм. У розважальних телепрограмах, рекламі та новинах спостерігається поширення саме гендерної нерівності, сексизму та дискримінації. За власними спостереженнями можна сказати, що найбільше поширений гендерний дисбаланс у так званій «жовтій пресі». Там найбільше акцентують на зовнішньому вигляді відомих жінок і перекручують факти. Практично половина матеріалів про шоу-бізнес – це матеріали про оголені тіла жінок, наприклад: «вивалила пишні груди», «привабила чоловіків